

KIRJALLISUUDEN TARKASTELUA

GEOFFREY BARRACLOUGH: **An Introduction to Contemporary History**, a Pelican Book, Harmondsworth 1969. 285 s.

Arvostetun englantilaisen keskiajantutkijan Geoffrey Barracloughin kirjoittama teos »*An Introduction to Contemporary History*» on sikäli harvinainen historioitsijan kirjoittamaksi, että hän pyrkii seikkaperäisesti eksplikoimaan esityksensä metodiset ja metodologiset premisit. Ainakin suomalaisille historioitsijoille on ominaista, että he pitävät näitä kysymyksiä niin itsestäänselvänä, etteivät ne kaipaa yksittäisissä tutkimuksissa erityisempää huomiota. Suomalaisen historioitsijan metodologiset ja metodiset perusolettamukset — useimmiten tiedostamattomat — käyvät ilmi tutkimuksissa oikeastaan vain vähämerkityksisten osittaisongelmien ratkaisemisten yhteydessä.

Barracloughin teos on eriteltävissä kolmeen tasoon, nimittäin tutkielman perusideaan, sen konkretisointiin ja lopuksi itse tutkielman toteutukseen. Seuraavassa pitäydyn tekijän itsensä eksplikoimien metodologisten lähtökohtien tarkasteluun. Tähän on kaksi syytä. Ensinnäkään hän ei kykene täyttämään asettamaansa tutkimustehtävää eli vastaamaan kysymykseen, mikä on todella oman aikamme historian olemus. Hänen antamansa vastaus jää monessa suhteessa varsin hypoteettiseksi. Mutta toisaalta hänen tehtävänasettelunsa, tutkielman tavoitteet ja hänen käyttämänsä menetelmä ovat niin kiintoisia, että ne kaipaavat kommentoimista. Barracloughin antama määritelmä käsitteelle »contemporary history» suhteessa muunlaiseen historiaan on sikäli kiintoisa, että hän sivuaa käytyä keskustelua historian ja yhteiskuntatieteiden välisestä suhteesta. Onhan joskus pyritty tekemään historian ja muiden yhteiskuntatieteiden välillä ero sen perusteella, että historia tutkisi menneisyyttä ja muut yhteiskuntatieteet puolestaan nykyisyyttä. Tällaisella käsityksellä on

ollut propagoijansa niin historioitsijoiden kuin yhteiskuntatieteilijöidenkin leirissä.

Barracloughin teoksen olennainen piirre on sen poleemisuus perinnäistä tapaa vastaan tarkastella ihmiskunnan menneisyyttä suhteessa oman aikamme tarpeisiin: »*It will be one of the main contentions of this book that contemporary history is different, in quality and content, from what we know as 'modern' history.*» (s. 10) Hänen lähtökohtansa on historiantutkimuksen yhteiskunnallista funktiota korostava. Hän väittää perustellusti, että tutkimalla historiaa perinnäisin keinoin emme kykene ymmärtämään oman aikamme maailmaa. »*One of distinctive facts about contemporary history is that it is world history and that the forces shaping it cannot be understood unless we are prepared to adopt worldwide perspective*» (s. 10). Barraclough korostaa, että jokaisessa syvälleikäyvässä murroksessa joudumme tilanteeseen, jossa nousee esiin niin paljon ennustamatonta, uutta, dynaamista ja vallankumouksellista, ettemme kykene hallitsemaan nykyisyyttä sen kuvan perusteella, minkä olemme aikaisemmin luoneet menneisyydestä. Aikaisemmin luodut tulkinnat menneisyyden tapahtumista saattavat olla hänen mukaansa jopa harhaanjohtavia. Hänen tarkoituksensa on tarjota teoksessaan sellainen uusi viitekehys nykyiseen maailmanpoliittiseen tilanteeseen johtaneesta kehityksestä, että kykenemme punnitsemaan jo tehtyjen tutkimusten arvon suhteessa nykypäivän ongelmiin.

Barraclough kiteyttää perinnäiseen historiantutkimukseen kohdistamansa kritiikin siihen, että se alkaa tarkastella tutkittavaa ilmiötä jostakin annetusta kronologisesta alkupisteestä käsin ja seuraa sitten systemaattisesti ilmiön kehittymistä ajassa (esim. kansainvälispoliittisen järjestelmän muutoksia Ranskan vallankumouksesta nykypäivään). Tällaisen menneisyyden tarkastelutavan harhaanjohtavimpana piirteenä Barraclough pitää sitä,

että osakysymyksiin tutkimuksensa kohdistava historioitsija ei systemaattisesti kykene asettamaan kyseenalaiseksi jo tehtyjä periodisoiteja menneisyydestä. Hänen mukaansa menneisyyden tapahtumista sinällensä lähtenyt ihmiskunnan historian periodisointi kahlitsee historioitsijaa niin, ettei hän kykene tarjoamaan omalle ajalleen todella relevanttia tietoa. Emme tällöin kykene ymmärtämään ympärilämme tapahtuneita rakenteellisia muutoksia. Oman ajan historioitsija menettelee tutkimuksessaan lähes päinvastaisella tavalla. Barraclough kiteyttää oman ajan historian määrittelynsä seuraavasti: »*Contemporary history begins when the problems which are actual in the world today first take visible shape*». (s. 20) Oman ajan historioitsija seuraa tutkimuksensa kohteena olevan ilmiön synty- ja kehitysjuuria, kunnes tutkittava ilmiö käy ymmärrettäväksi omaa historiallista taustaansa vasten. Tutkijan tehtävänä on toisin sanoen tarkastella nykyajan keskeisiä ongelmia eksplisiittisinä menneisyyden ehdollistumina. Oman ajan historian edustajia on kritisoitu usein siitä, että heidän käyttämänsä tutkimusote johtaisi presentismiin eli yksinomaan nykyisyyden tutkimiseen. Barraclough kuitenkin korostaa, ettei asia ole näin, vaan kumpainkin tapa tutkia inhimillistä menneisyyttä saattaa johtaa aivan samojen tapahtumien käsittelyyn. Kuitenkin hän erityisesti tähdentää, että oman ajan historioitsija suhtauttaa nämä tapahtumat aina omaan tutkimusongelmaansa. Lisäksi hän toteaa, että oman ajan historioitsijaa eivät sido aikaisemmin tehdyt periodisoinnit menneisyydestä. Hän saattaa tunkeutua aina keski-aikaan selvitellessään tutkimusongelmaansa ilman, että häntä tällöin alettaisiin kutsua keskiajan tutkijaksi.

On kiintoisaa havaita, että Barracloughin kritisoimalla historian tutkimuksen suunnalla on myös puoltajansa Suomessa. Meillä on jopa pyritty kiistämään yhteiskunnalliseen tapahtumiseen sidonnaisen tutkimuksen arvo ja väitetty, että nykyajan sosiaalisesta tilauksesta »autonominen» tutkimus vain voi tuoda esiin kestäviä tieteellisiä löydöksiä menneisyydestä.

Tällöin historian tutkimusta on jopa verrattu matematiikkaan, joka luonnollisestikin on »autonominen» tiede verrattuna moniin soveltaaviin teknisiin tieteesiin. Tällaista kieltäyty-

mistä yhteiskunnallisesta vastuusta ei ole juuri ilmennyt yhteiskuntatieteilijöiden piirissä (vrt. kuitenkin keskustelua puhtaasta vs. sovelta- vasta tieteestä), yhteiskuntatieteilijät ovat vain tulkinneet sosiaalisen vastuunsa hyvin eri tavoin. Edellisen kaltainen historioitsijoiden suhtautuminen omaan tieteeseensä saattaa olla perimmäinen syy historian ja yhteiskuntatieteen yhteistyön puuttumiseen Suomessa. Toisaalta tämänkaltaisen historiankäsityksen mukainen tutkimus saattaa todella tuottaa kestäviä tuloksia, mutta syynä tähän on, että ei ole olemassa niiden relevanssin arvioimiseen kriteerejä. Barraclough puolestaan kykenee osoittamaan ne kriteerit, joiden perusteella jo tehtyjä tutkimuksia voidaan arvioida yhä uudelleen: »*The historian who takes his stand not in 1815 but in the present will see the same period in different proportions*». (s. 18)

Barraclough ei kykene teoksensa johdannossa abstrahoimaan niitä kriteerietä, joiden perusteella kulloisenkin oman ajan historioitsijan on valittava aktuaaliset ongelmat tutkittavakseen. Tässä suhteessa itse teoksen toteutus on kiinnostava. Teoksen ensimmäisen luvun alaotsikko on nimittäin »*Industrialism and Imperialism as the Catalyst of the New World*». Hän toteaa: »*The scientific, technological, and industrial changes I have briefly recapitulated are the starting-point for the study of contemporary history*». (s. 50) Teoksensa viimeisen luvun hän taas aloittaa (suorastaan) marxilaisittain: »*it would be reasonable to expect to see this change mirrored not only in the social environment and in the political structure, but also in human attitudes*». (s. 233) Tällainen taloudellisten, poliittisten ja taiteellisten tekijöiden vuorovai- kutuksen huomioonottaminen on poikkeuksil- lista länsimaisessa historiankirjoituksessa. Kaik- kien historioiden jakamattomaan yhteyteen kyllä vannotaan, mutta tämä on käytännön tutkimustyössä jäänyt kuolleeksi dogmiksi.

Lopuksi ei voi olla yhtymättä Barracloughiin, kun hän toteaa: »*Whatever may be the problems of writing contemporary history, the fact remains... that, from the time of Thucydides onwards, much of the greatest has been contemporary history*». (s. 15) Eileivät suomalaiset historioitsijat hyväksy tehtä-

vänasetteluissaan sitä kiistämätöntä tosiasiaa, että nykyisyys on eksplisiittisesti pyrittävä selittämään menneisyyden avulla, jotta voisimme vaikuttaa tulevaisuuteen, ei historia ansaitse paikkaansa muiden yhteiskuntatieteiden joukossa. Mutta toisaalta: jos yhteiskuntatieteilijä ei tätä ymmärrä, niin yhteiskuntatiede ei ansaitse paikkaansa tieteiden joukossa. Historioitsija, joka syyttää oman ajan historiaa presentismistä, on antikvaristi, kun puolestaan oman ajan historiaan epäluuloisesti suhtautuva yhteiskuntatieteilijä on presentisti.

On kiintoisaa jäädä odottamaan, millaisia reaktioita Barraglouhin teos nostattaa ilmeystyessään suomeksi.

Jussi Turtola